

Kleine heivlinder; hoe het verder ging

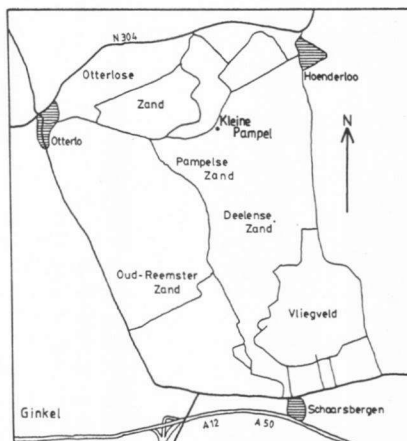
*Naar aanleiding van de oproep in "Vlinders", 2e jaargang, nummer 3 (aug. 1987) om waarnemingen van de Kleine heivlinder (*Hipparchia statilinus*) door te geven, volgt hier een kort tussentijds verslag van de resultaten, die tot nu toe verkregen zijn.*

In de winter van 1985 - 1986 stierf de struikheide op de zuidelijke Veluwe massaal af. In dit gebied komt een geïsoleerde populatie van de Kleine heivlinder voor. Uit transecttellingen was gebleken, dat de voorgaande zomer 1985 voor deze soort een relatief goed vliegseizoen was geweest. We vroegen ons af, wat de gevolgen waren, als zo'n vlinder met een dergelijke plotselinge verandering van zijn biotoop geconfronteerd werd.

Het vermoeden bestond, dat de vlinder in flinke aantallen zou uitkomen, omdat er voldoende voedsel voor de rups aanwezig was (sommige grassoorten). Deze vlinders zouden naar verwachting vervolgens gaan zwerven, aangezien er wegens het (bijna) ontbreken van de struikheide haast geen nectarbron meer aanwezig was in grote delen van het gebied, waar de vlinder voorkomt.

De binnengekomen gegevens geven enige steun aan de bovengenoemde veronderstelling. Het onderzoek om waarnemingen in te zenden was gedaan, omdat we in 1986 gedurende het begin van de vliegtijd met vakantie waren.

Van ver van z'n oorspronkelijke vlieggebied werd geen enkele waarneming ontvangen. Wel is waarschijnlijk, dat de dieren in de omgeving naar voedselbronnen hebben gezocht. Zo telde de heer C.F. van de Bund op 14 augustus 1986 in een bloementuin en een bloemenweide nabij de z.g. "Kleine Pampel", midden in het beboste N.O.-gebied van de Hoge Veluwe (dus een totaal andere biotoop) ineens 11 exemplaren

De Hoge Veluwe en omgeving.

van de Kleine heivlinder op Marjolein, Jacobskruid en Zeepkruid. In de jaren 1981 t/m 1987 vonden wij hier ondanks vele tellingen bijna nooit een exemplaar. Slechts driemaal werd er hier één waargenomen en eenmaal drie (op 15 aug. 1983). Verder werden er op iets grotere afstand, n.l. in N.O.-richting in Hoenderloo en in Z.W.-richting op de Ginkelse heide Kleine heivlinders gezien door de heer en mevrouw H. en N. Honig. (Bij Hoenderloo was echter ook al in 1982 eens een exemplaar aangenomen). Tenslotte namen mevrouw M. Vuyk en de heer E. van IJendoorn de Kleine heivlinder op 18 augustus 1986 in de westelijk gedeelte van het Otterlose Zand (de N.W.-hoek van de Hoge Veluwe) de Kleine heivlinder waar in een dichtheid, die wij gedurende enige jaren daar niet meer gezien hadden

en ook in 1987 niet waarnamen (40 à 50 ex. langs een nauwkeurig aangegeven weg door grotendeels vastgelegde zanden met verspreide vliegdenneren en dennebosjes). Aangezien er hier weinig voedselbronnen aanwezig zijn, is deze waarneming bepaald interessant. Al met al moet geconcludeerd worden, dat de binnengekomen gegevens enige steun geven aan de veronderstelling, dat de soort in 1986 in de direkte omgeving van z'n oorspronkelijke gebied aan het zwerven is gegaan, al moet er nadrukkelijk aan worden toegevoegd, dat het verkregen bewijsmateriaal niet sterk is. Waarnemingen van een grotere afstand dan enige kilometers werden tot nu toe niet ontvangen.

Een tweede (en belangrijker) vraag was, of de vlinder zich in z'n oorspronkelijke gebied handhaaft, eventueel in een veel kleinere dichtheid. In 1987 hebben we ons hieraan - zoveel als mogelijk was - gewijd. In het begin van het vliegseizoen werd al duidelijk dat het aantal Kleine heivlinders sterk verminderd was. Op verscheidene plaatsen namen we de soort zelfs helemaal niet meer waar. Het grootste aantal exemplaren vonden we in een beperkt gebied, waar alle "gewenste" landschapselementen nog aanwezig waren: struikheide, grenzend aan open zand en droge buntgras/korstmosvegetaties, alsmede beschutting in de vorm van vliegdenneren en dennebosjes. Verreweg de meeste vlinders

Biotoop van de Kleine heivlinder.

werden bij mooi weer waargenomen in het warme open zand, nabij de bloeiende struikheide. In totaal telden we er daar een paar honderd. Midden in het struikheidegebied waar geen open zand was, zagen we geen enkel exemplaar.

Aangezien de zomer van 1987 nogal vochtig was, begonnen er hier en daar elders in de vastgelegde zanden van de zuidelijke Veluwe weer polletjes struikheide op te komen. Ook in deze gebieden kon de Kleine heivlinder waargenomen worden, al was het in een veel kleinere dichtheid. In enkele gevallen zagen we wel vijf dieren op één klein bloeiend heidestruikje. Tot onze vreugde ontdekten we later in het vliegseizoen 1987 ook een heel ijle populatie in een grotendeels vastgelegd zand met verspreide vliegdenneren en een bosrand, waar nergens in de wijde omgeving enige struikheide geconstateerd kon worden. De vlinders waren ook hier meestal in het warme open zand aanwezig. Bij nadere beschouwing bleek, dat onder sommige vliegdenneren en in een nabij dennenbos (waar een ander microklimaat heerst) bloeiende planten, voornamelijk Boskruiskruid groeien. Of deze als nectarbron gebruikt worden, of dat er andere voedselbronnen worden benut (bv. honingdauw o.i.d.), is ons nog niet bekend.

Hoe het verder zal gaan met de Kleine heivlinder is momenteel voornamelijk afhankelijk van de vraag, hoe het verder zal gaan met de struikheide. Op het droge Veluwemassief is de hoeveelheid regen van groot belang voor de ontwikkeling van de heide. Ook de komende winters kunnen op deze ontwikkeling een grote invloed hebben. Al met al heeft de populatie van de Kleine heivlinder een gevoelige tik gekregen, maar de mogelijkheden tot herstel zijn aanwezig.

Dank zijn wij verschuldigd aan de heer C.F. van de Bund, de heer W.J. Dimmers, de heer en mevrouw H. en N. Honig, de heer M. Tax, mevrouw M. Vuyk en de heer E. van IJzendoorn. Voor verdere interessante waarnemingen houden wij ons gaarne aanbevolen.